

Fredrik Backman

OBHLIADKA BYTU

Od autora
bestsellerov
Muž menom Ove,
Babička pozdravuje
a ospravedľňuje sa,
Tu žila Britt-Marie,
Medvedovce,
My verzus vy

IKAR

Fredrik Backman

OBHLIADKA BYTU

Preložila Mária Bratová

IKAR

Fredrik Backman
FOLK MED ÅNGEST

Copyright © Fredrik Backman 2019
Published by agreement with Salomonsson Agency.
Translation © 2020 by Mária Bratová
Jacket design © Nils Olsson, oink.se
Slovak edition © 2020 by IKAR, a.s.

Preklad vznikol s podporou Literárneho fondu.

ISBN 978-80-551-7099-2

*Túto knihu venujem hlasom vo svojej hlave,
svojim najpozoruhodnejším priateľom.*

A svojej žene, ktorá s nami žije.

1

Lúpež v banke. Rukojemnícka dráma. Výstrel. Vchod domu plný policajtov pripravených vraziť do istého bytu. Ocitnúť sa tu bolo jednoduchšie, než by si človek pomyslel. Stačilo jediné – jeden názaj zlý nápad.

Toto je príbeh o všeličom, no najmä o hlupákoch. Treba však hneď na úvod jasne povedať, že nazvať iných ľudí hlupákmi je veľmi jednoduché. Samozrejme, iba v prípade, ak pozabudneme, že byť človekom je takmer vždy až nenormálne ťažké. Predovšetkým vo chvíľach, keď nás obklopujú ľudia, kvôli ktorým sa usilujeme byť dobrí.

Všetci sa stále pohybujeme uprostred množstva nepochopiteľných predmetov a udalostí, pričom od každého z nás sa očakáva, že ich má pod kontrolou. Človek predsa musí pracovať, získať strechu nad hlavou, zabezpečiť rodinu, platiť dane, nosiť čistú spodnú bielizeň a pamätať si prístupové heslo tej prekliatej wifiny. Lenže podaktorým z nás sa výsledný chaos nikdy nepodarí udržať na uzde a náš život potom iba akosi plynie, a kým Mliečna cesta s našou zemeguľou si uháňa vesmírom rýchlosťou dva milióny kilometrov za hodinu, my v panike za ňou iba povievame ako chvost pojašenej kométy. Naše srdce pritom pripomína mazľavé mydlo, čo nám vyklízne z ruky, len čo na okamih stratíme obozretnosť, a šmýka sa podľa vlastných predstáv, prípadne sa zaľubuje či aj zlomí,

podľa toho, ako sa mu práve zachce. Nemáme nad ním kontrolu. A tak sa naučíme pretvarovať. Celý čas čosi predstierame. V práci, v manželstve, pred deťmi, skrátka všade. Tvárimo sa, že sme normálni, všeobecne vzdelaní, že rozumieme výrazom amortizácia či inflačná krivka. Že vieme, ako funguje sex. V skutočnosti vieme o sexe rovnako málo ako o USB pripojení, preto na spojzdenie spomínaného výdobytku potrebujeme zakaždým aspoň štyri pokusy. (Nesprávny port, nesprávny port, nesprávny port, TERAZ tam vošiel!) Tvárimo sa ako dobrí rodičia, hoci v skutočnosti jediné, čo deťom poskytujeme, je strava, oblečenie a pokarhanie, keď žujú žuvačku, čo našli na zemi. Možno sme v akváriu kedysi chovali rybičky, no postupne všetky pomreli. Ani o deťoch toho nevieme viac než o rybičkách, a preto nás zodpovednosť za ne ráno čo ráno desí až na smrť. Jasný plán však nemáme, iba sa usilujeme nejako prežiť deň, lebo po polnoci príde ďalší.

A zavše nás popritom všetkom ešte aj trápia bolesti. Príšerné bolesti, vyplývajúce z jedinej príčiny – z pocitu, že nám nepasuje vlastná koža. Inokedy zasa podľahneme panike, lebo treba platiť účty a správať sa dospelo, ibaže nevieme ako. Je to zložité, zato šliapnuť vedľa je až nebezpečne a zúfalo jednoduché.

Každý niekoho ľúbi, to značí, že každý z nás aspoň raz prebdel noc v čírom zúfalstve, keď sa usiloval pochopiť, ako zostať človekom. To nás z času na čas donúti vykonať čosi, čo sa nám dodatočne vidí nepochopiteľné, hoci v danej chvíli sa to javilo ako jediné východisko.

Stačí jediný naozaj, ale naozaj zlý nápad. Viac netreba.

Jedného rána, napríklad, vyjde z domu tridsaťdeväťročná osoba s pištoľou v ruke, čo sa s odstupom času ukáže ako naozaj neuveriteľná hlúposť. Na základe tej však vznikol aj tento príbeh rukojemníckej drámy, hoci pôvodný zámer bol iný. Vlastne chcem povedať, že to mal byť príbeh, ale nie taký, čo sa zmení na rukojemnícku

drámu. Malo ísť o lúpež v banke. No vyšlo to akosi inak, lebo sa to pobabralo. Pri bankových lúpežiach sa to niekedy stáva. Skrátka, tridsaťdeväťročný lupič síce unikol, ibaže nemal únikový plán. Lenže s plánmi na útek je to presne tak, ako v detstve lupičovi hovorievala matka, keď jej zabudol priniesť ľad a plátky citróna a musel sa po ne vrátiť: „Kto nemá v hlave, má v nohách!“ (Na vysvetlenie treba podotknúť, že lupičova matka mala v čase svojej smrti v tele toľko ginu a toniku, že pre priveľké riziko explózie sa ju neopovážili spopolniť, čo však vôbec nevylučuje, že mu dávala skvelé rady.) Takže po bankovej lúpeži, ktorá vôbec nebola lúpežou, dorazila polícia a lupič ozlomkrky vybehol na ulicu, prebehol cez vozovku a vrátil sa do otvorenej brány náprotivného domu. Možno je trochu pritvrde nazvať pre toto lupiča idiotom, ale... určite chápete. Rozhodne nebol mysliteľ. Brána bola vchodom do výškovej budovy bez zadného východu, preto lupič nemal inú možnosť, len uháňať hore schodmi.

Mal kondíciu normálneho tridsaťdeväťročného človeka. Nepatril k obyvateľom veľkomesta, ktorí krízu štyridsiatnikov riešia kúpou svinsky drahých cyklistických nohavíc či kúpacích čiapok, lebo ich dušu sužujú fotky na Instagrame, patrila skôr k tým, čo sa denne krmia syrmi a celozrnným pečivom, a to z čisto medicínskeho hľadiska treba pokladať väčšmi za volanie o pomoc než za diétu. Práve preto, kým vybiehal na najvyššie poschodie, všetky žľazy jeho tela produkovali, čo treba. A čo sa týka jeho dýchania, pripomínalo správanie člena utajeného klubu, do ktorého ho vpustia, iba ak do škáry dverí zašepká tajné heslo. Skrátka, v danej situácii a stave sa jeho šanca uniknúť policajtom – jemne povedané – rovnala nule.

Z neznámeho dôvodu sa však lupič práve vtedy poobzeral a zisťoval, že dvere jedného z dvoch bytov na poschodí sú otvorené. Išlo o priestor, ktorý bol zhodou okolností na predaj, a práve sa v ňom konala obhliadka, takže sa hemžil špekulantmi a kšeftármi. No a práve doň sa vpotácal spotený a zadychčaný lupič s namierenou pištoľou. A rukojemnícka dráma bola na svete.

Nuž a potom už všetko bežalo samospádom: Budovu obkľúčili policajti, prikvitli novinári, dokonca aj televízia. Celé to trvalo niekoľko hodín. Samozrejme, že lupič sa nakoniec vzdal. Nemal na výber. A všetkých osem rukojemníkov, teda sedem špekulantov a realitnú maklérku, prepustil. O pár minút neskôr do bytu vrazili policajti. Ibaže bol prázdny.

V tej chvíli nikto netušil, kam sa podel lupič.

A to je vlastne všetko, čo by ste mali vedieť na úvod. Náš príbeh sa začína.

2

*P*red desiatimi rokmi stál na moste istý muž. Náš príbeh však nie je o tom mužovi. Takže naňho zatiaľ pokojne zabudnite. Jasné, teraz naňho nevíete prestať myslieť. Presne ako keby vám povedali, aby ste nemysleli na sladkosti, no práve vtedy na ne musíte myslieť. Takže: Nemyslíte na sladkosti!

Stačí, ak si zapamätáte, že pred desiatimi rokmi na moste stál nejaký muž. Presnejšie – na zábradlí, vysoko nad vodou. Ocitol sa na konci svojho života. No už na to nemyslíte. Pripomeňte si niečo príjemnejšie.

Napríklad sladkosti.

3

*J*e deň pred Silvestrom. Vo vypočívacej miestnosti policajnej stanice v neveľkom meste sedia policajt a realitná maklérka. Policajt vyzerá sotva na dvadsať rokov, no pravdepodobne je starší, kým realitná maklérka pôsobí ako pokročilá štyridsiatnička, hoci je pravdepodobne mladšia. Policajt má na sebe trochu menšiu uniformu, maklérka trochu väčšie sako. Maklérka sa tvári, že by najradšej bola niekde úplne inde, a policajt po pätnásťminútovom rozhovore s ňou vyzerá, akoby si aj on želal, aby bola úplne inde. Keď sa maklérka nervózne usmiala a pootvorila ústa, aby čosi povedala, policajt sa nadýchol a vydýchol takým spôsobom, že bolo ťažké určiť, či vzdychá, alebo sa chystá smrkať.

„Odpovedajte iba na otázky,“ požiadal maklérku.

Tá chvíľu horlivo prikyvovala a potom z nej vyletelo: „Super!“

„Povedal som, aby ste odpovedali iba na otázky!“ zopakoval policajt s takým výrazom na tvári, aký mávajú dospelí muži, keď sa raz v detstve príšerne sklamali a odvtedy sa toho pocitu nezbavili.

„Však ste sa pýtali, ako sa volá moja realitná kancelária!“ namietla maklérka a klopkala nechtami po stole, čo v policajtovi prebúdzaľo chuť niečo do nej hodiť.

„Nie, na to som sa nepýtal! Pýtal som sa na *páchatela*, ktorý vás držal ako *rukojemníčku* spolu s...”

„Volá sa Super! Nechápete? Veď keď kupujete byt, chcete najlepší, či nie? Preto keď sa ohlasujem do telefónu, hovorím: Dovolali ste sa do realitnej kancelárie Super! Chcete super byt, však?“

Pochopiteľne, treba vziať do úvahy, že maklérka práve prežila traumatický zážitok, ohrozovali ju pištoľou a držali ako rukojemníčku. Po takom niečom by každý rozprával pomätene. Policajt sa teda obrnil trpezlivosťou. Silno si pritisol prsty na viečka, akoby veril, že ak ich udrží zatvorené aspoň desať sekúnd, súčasný stav sa vráti do východiskovej podoby.

„O...kej. Teraz vám položím niekoľko otázok o byte a páchatelovi,“ zastonal.

Aj on mal dnes náročný deň. Policajná stanica je malá, ľudské zdroje poddimenzované, ešteže kompetencie sú jasné. Presne to sa pokúsil vysvetliť v telefóne ktorémusi šéfovi šéfovho šéfa po vypuknutí rukojemníckej drámy, samozrejme, zbytočne. Zo Štokholmu sem posielajú špeciálnu vyšetrovaciu skupinu, aby prebrala prípad. Šéf pritom nekládol dôraz na *vyšetrovací tím*, ale na *Štokholm*, ako keby ohlasoval príchod supermana z hlavného mesta. Dočerta, však to je skôr diagnóza, pomyslel si policajt. Jeho prsty oddychovali na obočích s vedomím, že toto je posledná príležitosť ukázať šéfom, že prípad zvládne sám. Lenže ako, keď tu má iba svedkov, ako je táto osoba?

„Okidoki!“ zaštebotala maklérka, akoby použila nejaké zmysluplné slovo.

Policajt zaškúlil do poznámok.

„Nie je dnes trochu zvláštny deň na obhliadku bytu? Deň pred Silvestrom?“

Maklérka zavrtela hlavou a rozžiarila sa.

„Pre realitnú kanceláriu Super neexistujú zvláštne ani zlé dni!“

Policajt sa niekoľko ráz zhlboka nadýchol.

„Okej. Poďme ďalej: Keď ste uvideli páchatela, aký bol váš prvý do...“

„Nehovorili ste, že najprv sa ma budete pýtať na byt? Povedali ste o *byte a páchatelovi*, tak som si myslela, že najprv bude byt a...“

„Okej!“ zabručal policajt.

„Okej!“ zašvitorila maklérka.

„Takže: čo sa týka bytu, poznáte jeho presné rozloženie?“

„Samozrejme, veď som realitná maklérka!“ odvetila a podarilo sa jej odpustiť si nacvičenú frázu o super byte, lebo sa jej zazdalo, akoby policajt trochu ľutoval, že náboje z jeho zbrane sa dajú ľahko identifikovať.

„Môžete mi ho opísať?“

Maklérke sa rozžiarila tvár.

„Je to sen! Hovoríme o unikátnej možnosti získať exkluzívne bývanie v pokojnom prostredí, a predsa blízko veľkomestského diaľnic. Otvorený priestor! Úchvatný prístup prirodzeného denného svetla!“

Policajt ju prerušil:

„Myslel som, či tam existuje nejaká komora, skryté priestory, to ma zaujíma...“

„Vám sa nepáči otvorená koncepcia bytu? Máte rád steny? Samozrejme, steny sú super!“ povzbudila ho maklérka, no do hlasu jej predsa len prenikol podtón, ktorým vyjadrila vlastnú skúsenosť, že ľudia, ktorí majú radi steny, v podstate obľubujú múry.

„Nachádza sa tam, povedzme, šatňa, ktorá nie je...“

„Spomenula som už úchvatný prístup prirodzeného svetla?“

„Áno.“

„Vedecké výskumy dokázali, že svetlo robí ľudí šťastnejšími! Počuli ste o tom?“

Policajt nevyzeral, že by ho ovplyvňovalo svetlo. Niektorí ľudia totiž o svojej miere šťastia najradšej rozhodujú sami.

„Mohli by sme sa držať podstaty?“

„Okidoki!“

„Existujú v byte nejaké priestory, ktoré nie sú zakreslené v pláne?“

„A okolie je ako stvorené pre deti!“

„Ako to s tým súvisí?“

„Iba som chcela zdôrazniť, že je tam SUPER, veď viete. Skrátka, raj pre deti! Vlastne... až na tú dnešnú záležitosť s rukojemníckou drámou. Odhliadnuc od toho – naozaj vhodný pre deti! No ako isto viete, deti priam milujú policajné autá!“

Maklérka radostne krútila prstom a napodobnila húkanie policajnej sirény.

„Podľa mňa tak robí zmrzlinárske auto,“ ohradil sa policajt.

„Ale veď chápete, ako som to myslela,“ namietla maklérka.

„Musím vás znova požiadať, aby ste odpovedali iba na moje otázky.“

„Prepáčte. Ako znela otázka?“

„Aké je presné rozloženie bytu?“

Maklérka sa zmätene pousmiala.

„Nechceli ste sa pýtať na lupiča? Myslela som si, že sa budeme baviť o bankovej lúpeži.“

Policajt zaťal zuby a stisol pery tak silno, akoby sa odteraz chystal dýchať končekmi prstov na nohách.

„Isteže. Okej. Porozprávajte mi o páchatelovi. Ako ste zareagovali, keď...“

Maklérka ho nedočkavo prerušila: „Myslíte tým bankového lupiča? Dobre! Takže *lupič* normálne vběhol do bytu uprostred prehliadky a mierił na nás *všetkých* pištoľou! Viete prečo?“

„Nie.“

„Lebo je tam otvorený priestor! Inak by lupič nikdy nemohol mieriť na všetkých *naraz*!“

Policajt si pomasíroval obočie.

„Okej, tak to skúsime inak: Existuje v tom byte nejaká dobrá skrýša?“

Maklérka žmurkala tak pomaly, až to vyzeralo, že sa to práve učí.

„Skrýša?“

Policajt zavrátil hlavu a dôkladne skúmal strop. Jeho mama vždy tvrdila, že policajti sú v podstate chlapci, ktorí sa držia starých snov. Každého chlapčeka sa predsa spytujú, čím chce byť, keď

vyrastie, a takmer všetci aspoň raz povedia, že policajtom. Ibaže väčšina z nich časom dospeje a dostane lepší nápad. Policajt na okamih zatúžil, aby ho dostal aj on, asi by jeho dni a zrejme aj rodinné vzťahy vyzerali menej komplikovane. Treba povedať, že mama bola naňho vždy hrdá a nahlas nikdy nevyjadrila sklamanie nad jeho výberom povolania. Bola farárka, čo je takisto práca, ktorá neslúži iba na zabezpečenie živobytia, preto mu rozumela. Zato otec sa nikdy netajil, že nechce, aby syn nosil uniformu. Mladého policajta zrejme až dodnes ťaží jeho sklamanie, lebo v pohľade, aký venoval makléрке, sa zračilo neskutočné vyčerpanie.

„Áno. Presne to sa vám pokúšam vysvetliť. Myslíme si, že páchatel' sa ešte stále zdržiava v byte.“

4

*P*ravda je taká, že keď sa páchateľ vzdal, všetkých rukojemníkov prepustil. Maklérku aj priekupníckych špekulantov. Keď odchádzali z bytu, na schodoch stál jeden policajt. Prepustení za sebou zabuchli dvere, pokojne zišli po schodoch, vyšli na ulicu a nasadli do čakajúcich policajných áut, ktoré ich odtiaľ odviezli. Policajt pred bytom počkal, kým za ním vyjdú hore kolegovia. Lupičovi medzitým volal vyjednávač. Krátko nato polícia vtrhla do bytu, a vzápätí zistila, že priestor je prázdny. Balkónové dvere a všetky okná boli zatvorené a iná úniková cesta neexistovala.

Na to človek nemusí byť Štokholmčan, aby rýchlo pochopil, že páchateľovi buď pomohol ujsť niektorý rukojemník, alebo neušiel vôbec.

5

Okej. Na moste stojí muž. Teraz na to myslite.

Napísal list, odoslal ho, deti odprevadil do školy, vyliezol na zábradlie mosta, stál tam a hľadel dolu. O desať rokov neskôr čudessný bankový lupič pri obhliadke bytu zajaľ osem rukojemníkov. Keby ste stáli na spomínanom moste, na balkón obhliadaného bytu by ste mali skvelý výhľad.

Pochopiteľne, s vami to vôbec nijako nesúvisí. Hoci – predsa len. Trošku. Ste celkom obyčajný slušný človek, však? Čo by ste teda urobili, keby ste videli niekoho stáť na zábradlí mosta? V danej chvíli a na danom mieste je ťažké rozhodnúť, čo sú správne, a čo nesprávne slová. No určite by ste urobili čokoľvek, aby ten muž neskočil, hoci by ste ho vôbec nepoznali. Do našej genetickej výbavy totiž patrí zdedený inštinkt, aby sme ani úplne cudzím ľuďom nedovolili siahnúť si na život.

Zrejme preto by ste sa pokúsili hovoriť s ním, získať si jeho dôveru, nútili ho, aby to neurobil. Lebo aj vy ste niekedy pocítili úzkosť, mali ste deň, keď vás kvárila nesmierna bolesť na miestach, čo nezachytí ani röntgenová snímka, a nenachádzali ste vhodné slová, ako to vysvetliť aspoň tým, ktorí vás milujú. V kútiku srdca a v myšlienkach, ktoré možno tajíme aj sami pred sebou, mnohí

z nás vedia, že rozdiel medzi nami a mužom na moste je menší, než by sme si želali. Väčšina dospelých zažila zopár naozaj ťažkých a čiernych chvíľ. Dokonca ani najväčší šťastlivci nie sú šťastní ustavične, a to si uvedomujete. No a tak sa muža pokúsite zachrániť. Lebo omyl v živote sa dá napraviť, ale rozhodnúť sa pre skok z mosta je niečo iné. Vtedy človek vylezie do veľkej výšky a chystá sa urobiť neodčiniteľný krok.

Vy ste však slušný človek. A preto by ste sa tomu nevládali nečinne prizerať.

6

Mladý policajt sa končekmi prstov opatrne dotkol čela, na ktorom mal hrču, veľkú ako detská päšť.

„Ako ste k nej prišli?“ opýtala sa maklérka a očividne mala čo robiť, aby nepoužila výraz super hrča.

„Niečo ma trafilo do hlavy,“ zahundral policajt, nazrel do poznámok a rovno sa opýtal: „Zdalo sa vám, že páchatel je zvyknutý používať zbraň?“

Realitná maklérka sa prekvapene usmiala.

„Máte na mysli... pištoľ?“

„Áno. Pôsobil nervóznym dojmom, alebo ako človek, ktorý pištoľ nedrží v ruke prvý raz?“

Touto otázkou sa policajt pokúšal zistiť, či páchatel – podľa názoru maklérky – nemal vojenské správanie. Ibaže tá veľmi veselo skonštatovala:

„Kdeže! Veď tá pištoľ nebola naozajstná!“

Policajt prižmúril oči. Nevedel sa rozhodnúť, či to má od nej pokladať za vtip, alebo naivitu.

„Čo vás doviedlo k tomuto názoru?“

„Však som videla, že je to hračka! Myslela som si, že to pochopili všetci!“

Policajt ju chvíľu mlčky pozoroval. Zjavne nežartovala. V pohľade sa mu mihol náznak sympatie.